

F 1690

H. Gawarecki

Wiadomość o kościele pa-

rafialnym w m. Mławie

Bibliot. im. Zielińskich Tow. Nauk. Płockiego

Mława
Gaw.

~~1441/20~~ F. 1690

WIADOMOŚĆ
O KOŚCIELE PARAFIALNYM W MIEŚCIE MŁAWIE
WRAZ Z DOMEM ZGROMADZENIA KS. MISSYONARZY,
PRZEZ
WINCENTEGO HIPPOLITA GAWARECKIEGO.

Kościół parafialny w Mławie (1), gubernii płockiej, wystawiony jest z muru, pośród rynku miasta tego, w kształcie starodawnym. Kiedy i przez kogo założony został, żadnej o tem nie znajdujemy wiadomości. Wizyta jedna z najdawniejszych domu tego Bożego w r. 1591 za rządu

(1) Mława, miasto powiatowe, w r. 1429 założone przez Ziemowita syna Ziemowita III, księcia mazowieckiego, leży blisko granicy Pruss, o pół mili odległej, a od miasta gubernialnego Płocka oddalone o mil 11. Lokowane na 56 włokach chełmińskich, z których 30 jest gruntu ornego; fabryk, prócz kilku farbiarzy i garbarzy nieposiada więcej; resztę mieszkańców jego składają rzemieślnicy i rolnicy.

W roku 1841 ludność jego wynosiła:

a) Chrześcian dusz 1,347.

b) Starozakonných 1,356.

Razem 2,703.

dyecezyą plockiego Henryka Firleja biskupa (2) odbyta, wyraźnie wspomina, iż o erekcyi jego nie masz pewności.

Założony jest pod tytułem Śtej Trójcy, a konsekrowany (zapewnie powtórnie po odnowieniu) przez Ludwika Załuskiego, biskupa plockiego (3); poświęcenia tego anwersarz w niedzielę trzecią po uroczystości zesłania Ducha Śgo obchodzony bywa. Rządcami tego kościoła byli poprzednio księża świeccy, to jest, proboszcz z dwoma lub trzema wikaryuszami; lecz gdy w mieście Mławie powietrze morowe w r. 1712 (4) grassowało, natenczas księża świeccy, którzy w ówczas przy kościele tamecznem istnieli,

zamieszkałych w domach:

a) z muru 39.

b) z drzewa 151.

razem 190.

Odbywa się tu rocznie siedm jarmarków, a targi w każdy wtorek, których przedmiotem jest kupno i sprzedaż koni, bydła, płótna, skór wyrobionych, narzędzi rolniczych, sprzętów gospodarskich rozmaitych, i tym podobne rzeczy. Handel nie jest tak znaczny, lubo takowy bliskość granicy Pruss mogłaby nastęrczać; jaki zaś prowadzony jest, ten w rękę samych starozakonnych znajduje się. Prócz kościołów dwóch parafialnego i Śgo Wawrzeńca na cmentarzu, ratusza, szkoły, poczty i więzienia, inne domy nieodznaczają się, ani architekturą, ani też obszernością. — Summa ubezpieczenia ich w Towarzystwie Ogniewem wynosi:

a) z muru zł. 221,775.

b) z drzewa zł. 330,150.

razem zł. 551,925.

(2) Henryk Firlej, h. Lewart, jest 57 z porządku biskupów plockich; — umarł roku 1626 w godności arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

(3) Ludwik na Załuskach Załuski, t. h., jest 65 z porządku biskupów plockich; — umarł r. 1719 d. 12 maja.

(4) Ostatnią razą w Polsce powietrze morowe od r. 1709 do 1712 wyniszczało jej ludność. Odtąd plaga ta nie ponawia się.

częścią zgon znaleźli, częścią z obawy zarazy opuścili parafią. Księża Missyonarze reguły Śgo Wincentego a Paulo w osobach księży: Stanisława Bennika, Józefa, Melchiera, Jakóba Mrocza i Macieja Znamięckiego ze zgromadzenia domu warszawskiego odprawiający w tym czasie misyą w dyecezyi plockiej, zawiadomieni o osieroceniu parafii mławskiej, ofiarowali się na posługę duchowną, dla teje, jak zarazem i dania pomocy cierpiącej ludzkości w czasie tak oplakany.

Prócz tego wypadło dźwignąć z gruzu kościół parafialny, który pożarem jeszcze w r. 1602 dnia 23 listopada nastąpionym, do ostatniego upadku przywiedziony i wszelakich sprzętów do odbywania służby Bożej potrzebnych, pozbawiony został. Księża missyonarze, gorliwi o cześć należną Bogu, i Jego przybytek, zajęli się odnowieniem tegoż; jakoż w krótkim czasie, acz długu zaciągnawszy, zamienili go w porządną, trwałą i chędogi dom Boży! Z tego powodu nietylko cała parafia mławska, lecz i okoliczni obywatele starali się najusilniej, aby tak przykładnych kapłanów utrzymać przy teje parafii.

I tym sposobem w roku 1713 dnia 29 stycznia instytucowany został na proboszcza ks. Stanisław Bennik, a król August II udzielił pozwolenie w r. 1720 dnia 12 kwietnia ks. missyonarzom po śmierci ks. Bennika prezentować ze zgromadzenia swego trzech dalszych proboszczów po sobie następujących.

Przywilej takowy król August III w r. 1740 dnia 12 listopada, król Stanisław August w r. 1774 dnia 1 sierpnia zatwierdzili.

Przejdźmy teraz do opisu szczegółowego tego kościoła. Jest z muru, stoi wśród rynku oddzielnie, okolony cmen-

tarzem wysadzonym w r. 1827 drzewami, i wysoko obmurowanym, do którego wiodą brama ozdobna i 3 furtki, długości ma łokci 59, szerokości łokci 24, otaczają go po obydwu stronach dwie kaplice wystawione w kwadrat, i kruchta, którą się wchodzi, długa łokci 8, a szeroka łokci 6, niemniej skarbiec przymurowany z boku. Bliżej ołtarza wielkiego po lewej stronie jest zakrystya, mająca dwa wychody, pierwszy do kościoła, drugi przez korytarz na cmentarz. Mieści w sobie ołtarzy siedm gustownie robotą sycerską wzniesionych biało, w podobieństwie do alabastru, z wyzłoceniem kapiteli malowanych. Równie ambona, chrzcielnica i organy są podobnym sposobem urządzone, z tych ostatnie zrzędziły kosztu zł. 6,000. Między wszystkimi odznacza się ołtarz główny wielkością swoją, i kolumnami gustownie ozdobionymi. W nim jest obraz Trójcy Śtej, znacznej wielkości i dobrego pędzla, a nad nim w górze obraz Pańskiego Przemienienia. Temuż przyległe są dwa ołtarze, to jest po prawej stronie Śgo Wincentego a Paulo, założyciela zgromadzenia księży misyjonarzy, w górze Śgo Józefa; po lewej stronie przy zakrystyi Świętego Rocha, a w górze Śgo Mikołaja; w nawie kościoła po prawej stronie N. Panny Rożańcowej, której obraz zdobi suknia srebrna, po lewej zaś stronie wizerunek na krzyżu Chrystusa Pana. W kaplicy bliskiej skarbcu, ołtarz Śtej Anny, w górze Śgo Walentego, w drugiej przeciwległej Śgo Antoniego z Padwy, a w górze Śgo Jana Chrzciela. Odpustów odprawia się 10, jako to: na nowy rok, na Ślą Trójcę, na Śgo Wincentego a Paulo, na Śgo Kryspa i Kryspina, na Matkę Boską Rożańcową, i cztery Jej tajemnice: Narodzenia, Zwiastowania, Niepokalanego poczęcia, Wniebowzięcia i czterdziestogodzinne nabożeństwo w ostatnie trzy dni zapustu. W czasie postu wielkiego odbywa się co

niedziela po południu nabożeństwo passyjne, przy licznie zbieraniu się parafian.

Uposażenie kościoła tego było niedostateczne, składające się z dwóch włók gruntu posiadanych na polach mławskich i dochodów kościelnych (jura stollae) szczupłych. Po przeniesieniu zarządu parafii w Instytut księży misyjonarzy, obywatele mławscy zaoferowali z swoich gruntów odstąpić pewną część na ich utrzymanie, tak, iż dziś folwarczek posiadają mający wysiewu w każde pole korey warsz. 70; dziesięciny szczupłe i trudne do odebrania dla podupadłego stanu parafian; grunt tutejszy nie jest intratny, i do siewu żyta tylko zdatny. Dom mieszkalny ks. misyjonarzy jest w kształcie kamienicy wybudowany w linii rynku w r. 1782 staraniem ks. Wilicha, ówczasowego przełożonego, kosztem jego i zgromadzenia; może mieścić w sobie osób 12 wygodnie. Później przybudowany został przez księdza Wierzbickiego przełożonego dom, w tymże samym kształcie; w tym mieści się szkoła elementarna pod zarządem księży misyjonarzy zostająca, w której uczniów 120 pobiera nauki; na jej utrzymanie jest procent od summy zł. 10,000 na dobrach Wyszynach zabezpieczonej, pobierany. Także w tem przybudowaniu mieści się biblioteka, składająca się z tomów 1,500 dzieł w rozmaitych przedmiotach, najwięcej teologicznych, ascetycznych i innych. Zbiór ten gorliwości ks. misyjonarzy jest dziełem, którzy takowy staraniem i darami własnymi zgromadzili. Ogród owocowy założony jest przy domu na dwóch morgach roli.

Zgromadzenie księży Misyjonarzy domu mławskiego, składa się dziś z 6 osób, którym przewodniczy ks. Paweł Smoliński, zarazem dziekana mławskiego sprawujący obowiązki, jeden z najczynniejszych i gorliwszych pasterzy

powierzonej sobie w zarząd parafii. Jego staraniem odnowienie kościoła zewnątrz w roku 1826, wewnątrz w r. 1835 uskutecznione, przyniosło wydatku: zł. 31,428 gr. 25.
 obmurowanie cmentarza w r. 1827 zł. 5,670
 przelanie dzwonów w r. 1836 z do-
 daniem materiału zł. 2,750

Co wszystko wynosi zł. 39,848 gr. 25.

Starożytnych pamiątek, lub nagrobków kościoł tutaj-
 szy nie posiada; groby są dwa pod kaplicami; dzwonów
 jest pięć w dzwonnicy z drzewa oddzielnej, z których pier-
 wszy waży 1,530, drugi 1,100, trzeci 800, czwarty 600,
 a piąty 200 funtów. Parafia mławska liczyła dusz w ro-
 ku 1841, 1800; lecz połączona z parafią wojnowską afilio-
 waną w r. 1754 kościołowi mławskiemu, zawiera dusz 3,000.
 Bractw jest tu dwa, pod tytułem Matki Boskiej Rożańcowej
 i Serca Jezusowego, i takowe niemając stałego funduszu,
 ze składek członków swoich utrzymują się. Domów do
 zgromadzenia ks. Missyonarzy w Mławie należących jest
 ośm, jeden z nich z muru, trzy przez lokatorów zajęte,
 a reszta zamieszkałe przez wyrobników, dzień w tygodniu
 odrabiających za daną sobie posiadłość.

Kościół prócz farnego w Mławie, należą do zarządu
 księży Missyonarzy dwa: jeden w Wojnowce, wsi o pół
 mili odległej od Mławy, pod tytułem Śtej Anny; drugi
 w Mławie, w końcu tegoż miasta na wzgórzu wzniosłem
 z muru w kształcie krzyża wystawiony w r. 1786, w miej-
 sce kaplicy drewnianej i zniszczonej, troskliwością księdza
 Wierzbickiego, przełożonego i proboszcza, a kosztem
 zgromadzenia, pod tytułem Śgo Wawrzeńca. W tymże
 są trzy ołtarze, to jest: główny z obrazem tegoż Śgo mę-
 czennika, a boczne z obrazami Świętego Wojciecha i Serca

Jezusowego; wszystkie są dobrego pędzla i znacznej wiel-
 kości. Odpusty w dni przypadające dopiero wspomnio-
 nych Świętych Pańskich odbywają się. Kościół ten ota-
 cza cmentarz obszerny drzewami obsadzony, na chowanie
 ciał zmarłych parafian przeznaczony. Za kościołem tym
 w stronie wschodniej jest folwark ks. Missyonarzy; niema
 on łąki dostatniej, ledwie fur 2 siana zbiera, a opału wcale
 żadnego nieposiada.

Taki jest rys instytutu księży Missyonarzy i pod ich
 rządem zostającego kościoła parafialnego w Mławie. Nie
 liczy się wprawdzie świątynia ta do odznaczających się
 w kraju z powodu sztuki architektonicznej, lub obszerno-
 ści, wreszcie uposażenia hojnego; lecz jest pomnikiem wy-
 trwałości i starań, aby w niej cześć i hołd Najwyższemu
 Królowi królów należne, oddawane były. Jak z serca pocho-
 dzić powinny nasze modły, i niewinnemi być mają prośby,
 które do Najwyższego zanosimy; tak chędogość i czystość
 we wszystkich szczegółach tutejszy przybytek Jego odna-
 czająca, przemawia w tej mierze do nas, i nasuwa myśl,
 iż korne tylko prośby nasze z ducha czystego, wynikłe,
 u Tronu Najwyższego Stwórcy znaleźć mogą przyjęcie!...

444/52
 F. 7690

203

RYŚ HISTORYCZNY

WYMOWY DUCHOWNEJ W OGÓLNOŚCI, A SZCZEGÓLNIJ W POLSCE.

PRZEZ

KS. J. K. S.

OKRES II.

NAZYWANY ŻŁOTYM DLA NAUK W POLSCE.

OD ZYGMUNTA I, AŻ DO WŁADYŚŁAWA IV, OD ROKU 1506,

AŻ DO ROKU 1632.

(Ciąg dalszy. Obacz str. 193. Tomu VIgo).

Postylla katolicka Wujka mniejsza, to jest, krótkie kazania albo wykłady świętych Ewangelij, na każdą niedzielę i święto, dla ubogich kapłanów i gospodarzów, i pospolitego człowieka napisana, ukazała się na świat pierwszy raz r. 1579. Pierwsza jej część dedykowana Łukaszkowi Kościeleckiemu, biskupowi poznańskiemu, druga zaś wydrukowana r. 1580, dedykowana jest burmistrzowi z radą i wszystkich mieszczan miasta poznańskiego, przez ks. Jana Konarskiego z Pyzdr, rektora collegium